

Światowa Federacja Psychiatryczna

1. Deklaracja Madrycka

W 1977 roku Światowe Towarzystwo Psychiatryczne przyjęło Deklarację Hawajską, która ustanawiała normy etyczne dla zawodu lekarza psychiatry. Deklaracja ta została znowelizowana w Wiedniu w roku 1983. Obecnie, pod wpływem zmian w świadomości społecznej oraz najnowszych osiągnięć medycyny, Światowe Towarzystwo Psychiatryczne ponownie aktualizuje te normy, uchwalając niniejszą deklarację.

Medycyna jest zarówno sztuką uzdrawiania chorych, jak i nauką. Dynamika tego połączenia uwydatnia się szczególnie w psychiatrii jako w tej dziedzinie medycyny, która ma zapewnić opiekę i ochronę osobom, które są chore i niepełnosprawne z powodu zaburzeń i upośledzeń psychicznych. Praktyka zgodna z etyką i ciągle weryfikowanie norm etycznych jest w tej dziedzinie potrzebą uniwersalną, niezależnie od różnic etnicznych, kulturowych i społecznych.

Psychiatrzy muszą być świadomi etycznych implikacji bycia lekarzem, a równocześnie specyficznych etycznych wymagań, jakie stawia przed nimi psychiatria. Równocześnie, jako członkowie danego społeczeństwa, muszą zabiegać zarówno o sprawiedliwe i równoprawne traktowanie chorych psychicznie, jak i o równe prawa i szanse dla wszystkich.

Etyczna postawa psychiatry opiera się na poczuciu odpowiedzialności wobec pacjenta i indywidualnej ocenie, co jest, a co nie jest postępowaniem właściwym i godnym lekarza. Oddziaływania zewnętrzne – normy ustalane przez kodeksy etyczne zawodu, przez prawo i przez etykę – same w sobie nie zagwarantują zgodnego z etycznymi wymogami uprawiania zawodu psychiatry.

Psychiatrzy powinni pamiętać o nieprzekraczalnej granicy w relacjach lekarz–pacjent, zachowywać szacunek dla pacjenta i zawsze kierować się dbałością o jego dobro, tak w sferze jego bytu materialnego, jak i psychiki.

Wychodząc z takich założeń Światowe Towarzystwo Psychiatryczne zatwierdza poniższe wskazówki dotyczące standardów etycznych, których powinni przestrzegać psychiatrzy na całym świecie.

1. Zadaniem psychiatrii jest leczenie zaburzeń psychicznych, rehabilitacja osób chorych psychicznie oraz promocja zdrowia psychicznego z zastosowaniem jak najskuteczniejszych metod. Psychiatria pełni swą powinność wobec pacjenta właściwie, jeśli wybiera możliwie najefektywniejszą metodę

leczenia, pod warunkiem, że jest ona naukowo uzasadniona i pozostaje w zgodzie z zasadami etycznymi. Psychiatra powinien określić takie ramy postępowania leczniczego, aby w jak najmniejszym stopniu ograniczało ono wolność pacjenta, oraz wspierać się konsultacją specjalistów w tych zakresach swego działania, w których nie jest ekspertem. Wykonując swój zawód, psychiatra powinien wykazać troskę o jak najszerszą dostępność świadczeń leczniczych.

2. Obowiązkiem psychiatry jest zapoznanie się z najnowszymi osiągnięciami naukowymi w swojej specjalności i dzielenie się swą wiedzą z innymi. Zajmując się działalnością badawczą, psychiatra powinien dążyć do wzbogacenia osiągnięć naukowych psychiatrii.
3. Psychiatra powinien traktować pacjenta jak równoprawnego partnera. Relacja psychiatra–pacjent w przebiegu leczenia musi się opierać na wzajemnym zaufaniu i szacunku. Do obowiązków psychiatry należy dostarczanie pacjentowi pełnej informacji, aby umożliwić mu podejmowanie racjonalnych decyzji, zgodnych z jego preferencjami i indywidualnym systemem wartości.
4. Jeżeli stopień nasilenia zaburzenia psychicznego uniemożliwia pacjentowi prawidłową ocenę sytuacji, psychiatra powinien konsultować się z jego rodziną, a w razie potrzeby szukać porady prawnej, by nie dopuścić do naruszenia ludzkiej godności pacjenta i jego praw. Psychiatra nie może podejmować leczenia wbrew woli pacjenta, chyba że brak interwencji zagrażałby życiu pacjenta lub osób z jego otoczenia. Podejmując leczenie musi mieć zawsze na celu jak najlepiej pojęte dobro pacjenta.
5. Psychiatra wydający opinię o stanie psychicznym danej osoby powinien ją poinformować o celu dokonywania badania, sposobach wykorzystania danych i ewentualnych następstwach poddania się badaniu. Jest to szczególnie ważne wtedy, gdy psychiatra reprezentuje interesy strony trzeciej.
6. Informacje uzyskane w trakcie leczenia powinny być objęte tajemnicą i mogą być wykorzystywane jedynie w celu poprawy stanu zdrowia psychicznego pacjenta. Psychiatrom nie wolno czynić z nich użytku dla celów prywatnych, osiągania korzyści finansowych lub zawodowych. Złamanie zasady przestrzegania tajemnicy lekarskiej dopuszczalne jest jedynie wtedy, gdy zachowanie tej tajemnicy może skutkować poważnym zagrożeniem dla stanu zdrowia pacjenta lub osób trzecich. Psychiatra powinien jednak, jeśli to możliwe, wyjaśnić pacjentowi jego aktualną sytuację.
7. Badania naukowe prowadzone niezgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami uznaje się za nieetyczne. Każda działalność badawcza powinna być akceptowana przez właściwe komisje etyczne. Psychiatrzy powinni przestrzegać krajowych i międzynarodowych regulacji dotyczących prowadzenia badań naukowych. Do podejmowania i prowadzenia badań niezbędne jest odpowiednie przygotowanie. Prowadzenie badań naukowych z uczestnictwem pacjentów psychiatrycznych zobowiązuje do specjalnej ostrożności, aby chronić ich autonomię oraz ich fizyczną i psychiczną integralność jako osób szczególnie podatnych na doznanie krzywdy. Uwzględnienie standardów

etycznych jest konieczne przy doborze grup we wszystkich rodzajach badań, włączając w to badania epidemiologiczne i socjologiczne, a także badania prowadzone wspólnie z innymi specjalistami i ośrodkami badawczymi. Przyjęte przez Walne Zgromadzenie Światowego Towarzystwa Psychiatrycznego,

25 sierpnia 1996

Tłumaczenie:

Irena Namysłowska, Elżbieta Piotrowska

2. Zasady etyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 8 sierpnia 1999 roku jako uzupełnienie Deklaracji Madryckiej z roku 1996

Psychiatrzy a środki masowego przekazu:

- Media odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu społecznych ocen i postaw. W każdym kontakcie z mediami, psychiatrzy będą czuwać nad tym, żeby osoby chore psychicznie przedstawiane były z pełnym poszanowaniem ich godności osobistej i prawa do prywatności oraz będą się starali przeciwdziałać ich stygmatyzowaniu i dyskryminowaniu.
- Psychiatrzy winni zawsze występować jako rzecznicy osób z zaburzeniami psychicznymi. Ponieważ sposób, w jaki opinia publiczna odbiera psychiatrów i psychiatrę, wpływa na wizerunek pacjenta, zatem w kontaktach z mediami psychiatrzy winni godnie reprezentować swój zawód.
- Psychiatrom nie wolno wyrażać w mediach opinii na temat domniemyanych zaburzeń psychicznych u kogokolwiek.
- Przedstawiając za pośrednictwem mediów wyniki badań naukowych, psychiatrzy powinni zapewnić, by przekaz był zgodny z aktualnym stanem wiedzy, oraz pamiętać o tym, że ich wypowiedzi mają bezpośredni wpływ na obraz choroby psychicznej w opinii publicznej oraz na dobro osób zaburzonych psychicznie,

Psychiatrzy a dyskryminacja z powodów etnicznych lub kulturowych

- Dyskryminowanie kogokolwiek przez psychiatrów na tle etnicznym, czy kulturowym – bezpośrednio lub przez wspieranie w tym innych osób jest nieetyczne. Psychiatrom nie wolno angażować się bezpośrednio lub pośrednio w jakiegokolwiek działania związane z czystkami etnicznymi ani ich wspierać.

Psychiatrzy wobec badań i poradnictwa genetycznego

- Badania naukowe nad genetycznymi uwarunkowaniami chorób psychicznych dynamicznie rozwijają się i obejmują coraz większą liczbę osób chorych psychicznie. Psychiatrzy zaangażowani w badania i poradnictwo genetyczne powinni być świadomi, że znaczenie informacji genetycznych nie jest ograniczone do badań osoby. Ujawnienie takich informacji może mieć negatywny i destabilizujący wpływ na rodzinę i otoczenie społeczne danej osoby.

- W związku z powyższym psychiatrzy zobowiązani są do:
 - uzyskania od danej osoby i jej rodziny świadomie wyrażonej zgody na badania genetyczne,
 - właściwego zabezpieczenia będącej w ich posiadaniu informacji medycznej przed dostępem osób nieupoważnionych, fałszywą jej interpretacją, jej nadużyciem,
 - informowania pacjenta i jego rodziny, że obecna wiedza genetyczna jako jeszcze niepełna, może ulec uzupełnieniom i zmianom w toku dalszych badań.
- Psychiatrom wolno kierować pacjentów tylko do takich ośrodków diagnostyki genetycznej które:
 - legitymują się odpowiednią jakością świadczeń diagnostycznych,
 - posiadają odpowiednie zaplecze w postaci łatwo dostępnego poradnictwa genetycznego.
- Poradnictwo genetyczne w zakresie planowania rodziny i przerywania ciąży powinno respektować indywidualne systemy wartości a jedynie udostępniać informacje ogólnomedyczne i psychiatryczne niezbędne do podjęcia decyzji, którą dane osoby uznają dla siebie za najwłaściwszą.

Tłumaczenie:

Irena Namysłowska, Elżbieta Piotrowska